

הוא צעיד, הוא פיקח וחוסס, והוא

במדינה דמוקרטית, והוא מלא רגשי תיסוף כול ואכזבה, ולא פעם — איכה נגד החבר, שהאין ניתן לו להשתלב בה שילוב יוצר ומעורר סיפוק. שרה חנינו, אבא אבן, אף מצא לנכון להזהיר את הכנסת: "פיגור השכלתי זה נוטה להזדוהת עם סיווג עדתי מסויים. יור צא שסכנה חברתית מונחת על גביה של סכנה השכלתית — ושתי הסכנות יחד עלולות להצטרף לחשבון, במרוצת הזמן, של משבר לאומי המור". אם כן, שעה שאחם מתבוננים בתמונותיו

גם אביו מיום עבודתו, ואמא מגישה לו לאכול על השולחן היחידי בבית. זיילבר צריך להכות בסבלנות עד שכל המשפחה תסיים את ארוחת הערב, לפני שהוא יכול לפרוש את מחברתו על השולחן. ברגע זה מתעוררת בעיה מס' 2; אין אף אחר, בכל המשפחה, המסוגל לעזור לו, לענות לשאלותיו או אפילו סתם להתעניין במעשיו: אמו אינה יודעת קרוא וכתוב, ואביו אינו יודע אלא כמה מלים בעברית. לא נותרה אלא אחותו, הלומדת בכיתה ד', גם אילו היה ביכולתה להשגיח והנחות,

מאת שלום כהן

הרי שבשעה זו של היום היא כבר עייפה. כי היא לומדת במשמרת ראשונה, ויוצאת מוקדם מהבית.

זיילבר הוא, ילד פיקח, בעל תפיסה טבעית מהירה. הוא גם רוצה ללמוד, לעשות את אשר מטיחה עליו המורה, על כן הוא מתאמץ מאד. אך הדבר אינו תלוי בו ובמי אמציו. התנאים בהם הוא נתון עוצרים בעד התקדמותו בלמודים ועל תנאים אלה אין לו כל שליטה.

זיילבר בניטה אינו מיקרה בודד. הוא רק תלמיד אחד מתוך 450 תלמידים בבית הספר היסודי ממלכתי במעלות, שהוא רק אחד מתוך שרשרת בתי הספר היסודיים באזורי הפיתוח, בהם לומדים מחציתם של 470 אלף תלמידי בתי הספר העבריים היסודיים במדינה.

איהו תלמידים הם זיילבר וחבריו? על כך השיב בשנה שעברה אריה סימון, המפקח על החינוך ברורו, שם מרוכזים בני העליה החדשה: "אחוז התלמידים שאינם מגיעים להשגים מינימליים הינו 35 עד 40. המושג, חוסר השגים מינימליים פירושו,

וופלות במקום נפריים

רשרת עמלן קבע: "אייכולתם של בני עולים אלה להשיג את הממוצע לאומי הכולל אינו נובע משום נהיחות כשרונית מלידה. אין דבר כזה."

כלומר: ילדי מעלות אינם פיקחים יותר, או מטומטמים יותר, מבני גילם בצפון תל-אביב או בחיפה.

אם כן, מדוע נופלים זיילבר וחבריו במעלות מן הרמה הארצית? מה גרם לכך, שמחצית תלמידי כיתה ו' במעלות לומדת בהתאם לתוכנית הלימודים של מחלקת החינוך כיתר תלמידי כיתה זו בארץ, אך המחצית השנייה של אותה כיתה לומדת בספר של כיתה ג'?

את התשובה אפשר למצוא בשני מקומות: במקומות מגוריהם של הילדים, ובבית הספר בו הם לומדים: בבתיהם שורה, כמי

אינו יכול

עט בלי יוצא מן הכלל, מצב כלכלי דחוק, תנאי מגורים קשים שאינם משאירים ילד פינה לכתוב או אפילו לשבת בשקט. במקרים רבים מגיעים התלמידים רעבים לבית הספר, וארוחת הצהרים הניתנת להם, שם היא ארוחתם העיקרית — או אפילו היא חייה.

ההורים מנותקים מן השפה העברית ומבני עיות הארץ; כולם נתונים בקשיי פרנסה קליטה. על כן, גם אם היו רגילים לקרוא ספרים ועתונים בהרף-לארץ, אין הם עושים זאת כאן. בנם, הפותח את ילקוטו, מרגיש שהוא מכניס יסוד זר לבית. להבנה או לעזרה מצד הוריו — אינו יכול אפילו לחלום.

מורה, שקראה לאבי אחד מתלמידיה כדי להגיד לו שבנו מפגר בלימודים ויהסביר לו שעליו להתעניין בכך ולעזור לו, נשבעה לא לעשות זאת יותר. האב, שלא יכול היה, כמוכך, להיענות לבקשת המורה, הוציא את כל כספו ועלבונו על הילד עצמו. בנו כחות המורה החל מגדף ומכה את ילדו, על היותו תלמיד גרוע.

נער תל-אביבי, החוגג את יום-הולדתו במסיבה ביתית, מקבל עשרות מתנות. השכיחה במתנות אלה: ספרים. הוא מורגל מילדות לעיין בהם, לקמוד פרק בהליכות תרבות, רכוש ידיעות אנציקלופדיות על העולם בו הוא חי, ולעיין ביצירות ספרותיות גדולות. במידה וילד במעלות מקבל מתנה ליום-הולדתו (וזה לא מתרחש בכל יום-הולדת) יש כל הסיכויים שמתנה זו תהיה חולצה, זוג נעליים, או דבר מאכל טוב ובלתי-רגיל כמו למשל, וופלות מצופות בשוקולד. לקבל ספר אין לו כמעט סיכוי.

שילד מסויים מסיים את בית-הספר היסודי ואינו מסוגל לקרוא עתון או ספר פשוט ולהבין; אינו מסוגל לכתוב מכתב באותיות קריאות ובלשון מובנת; אינו מסוגל להשתמש בארבע פעולות החשבון; הוא נעדר מושגים ברורים ראשוניים על עם ישראל, מדינת ישראל, והעולם הסובב אותו.

המשך המחנך החתיק: "משמע, תוצר ה' חינוך של שמונה-תשע שנים בארץ — שכן חלק ניכר של הילדים בהם מדובר החל את חינוכו בגן-חובה או אף בגן גילאי 4 — הינו לעתים קרובות נער שלא קנה אף את היסודות הפשוטים הדרושים לאזרחות

לחמם את הכיתה שלהן הסבירה המורה הצעירה. "הן אומרות שהילדים כאן ממילא לובשים בכיתה את כל הבגדים שיש להם. הם מתחממים מהתנור ואין להם בגדים נוספים ללבוש כשהם יוצאים החוצה, לקור. אבל אני פשוט לא יכולה לראות את התלמידים שלי נעשים כחולים ונוקשים בשי-

ניהם מקור. או אני מבקשת מהם להביא נפט מהבית בתורנות."

השוזחן תפוס

ה עדיין לא כל מה שפריע לזיילבר בניטה ללמוד. כי על הקור הוא מצליח, איכשהו, להתגבר, אבל לא על הבעיות שיש לו בבית. זה מתחיל מן הבעיה הטכנית הפשוטה, של-זיילבר אין שולחן פנוי להכנת שיעוריו. מכיוון שהוא לומד במשמרת שניה, הוא חוזר הביתה רק בשעה ארבע, ואז חוזר

בוקר טוב, תלמידים. היום נתחיל עם שיעור בחשבון. חשבון קר. הנה השאלה הראשונה: אם קר מאד לילד ברג-ליים — כמה קר יהיה לו במוח? שאלה שניה: אם ריק לילד בבטן — מה ממלא את ראשו?

ועכשיו, תלמידים, שאלה למתקדמים: אם ילד שבע, חם, לבוש-כהלכה ופיקח מאוד מסוגל לקלוט 100% מדברי המורה; ואם סתם ילד שבע, חם ולבוש-כהלכה מסור-גל לקלוט 70% מדברי המורה — כמה אחוזים מדברי המורה מסוגל לקלוט ילד רע, רועד מקור ולבוש סמרטוטים דקיקים? ובכן, תלמידים, מי יודע את התשובות? מה אני שומע — שזה לא שיעור בחשבון? שאין שאלות כאלה בספרי-הלימודים? שלא למדתם חומר כזה? התייששו לכם!

אמצו מעט את המוח שלכם. אל תתעצלו. סעו לבית-הספר האזורי במעלות. זה בהרי הגליל המערבי, שם תמצאו את התשובות.

התנור הנודד

ת מצאו שם למשל, את זיילבר בניטה, התבוננו-נא בתמונותיו. הוא ילד יפה, בעל עיניים ירוקות, דק ושירי, כאשר עלו הוריו ארצה ממרוקו היה בן שנתיים בלבד. מאז חלפו שש שנים — אבל זיילבר בניטה עדיין "מרוקאי". הוא אינו משתולל באותה פראות חופשית של בן-גילו מחדרה, וכאשר שואלים אותו שאלה בעברית חייבים לחזור עליה פעמיים או שלוש, ואם תבקשו ממנו להראות לכם את מחברתו — הוא יעשה זאת בלי אותה גאוה טבעית של ילד בן גילו.

בואו, ניכנס איתי לכיתה ב'. המורה כיר תבת משהו על הלוח. משהו שזיילבר צריך להעתיק ולחזור עליו. אך הוא מפסיק את כתיבתו, ומתחיל לשפשף במרץ את אצבעותיו. אחר כך הוא משלב את זרועותיו תוך על חזהו ודוחף את ידיו תחת בתי השחי. עייף מרוב כתיבה? לא. פשוט קר לו. מתחת לספסל מצטלבות רגליו פעם אחר פעם. וזיילבר הוא ילד בן-זמנו. אביו פועל קבוע ולכן נעולות רגליו בנעליים גבוהות. אבל בכל זאת הרצפה קרה, והחדר קר במעלות, לוח השוכנת בגובה 600 מטר מעל פני הים. אבל אין נפט כדי להדליק את התנור. בחורף שעבר היה נפט. משרד-החינוך הקציב את 60 הלירות הדרושות לכך. השנה בוסלה ההקצבה. דברים אלה לא הוסברו לזיילבר בניטה. הוא רק יודע שקר בכיתה. בכיתה הסמוכה בוער התנור. אחד התלמידים הביא עמו בקבוק נפט בבוקר. אבל אפילו תנור זה אינו מספיק לחמם את החדר הגדול. על כן מעבירה אותו המורה מפניה לפניה; כדי שהחום יחולק באופן צודק. בין 30 תלמידים. יש מורות שבאופן עקרוני אינן מסכימות

אין, איה, אין

אפשר היה לצפות, אפוא, שהמדינה, המעוניינת ברמה גבוהה של אזרחיה, תפצה את ילדי מעלות על המיג-

המורה-חיילת זו שנתה השנייה בתפקיד מורה והיא חייבת להתמודד עם בעיות כה רבות שגם מורה מקצועית ומנוסה היתה, ללא ספק, מתקשה לעמוד בהן. אולם גם הנסיון שרכשה במשך שנתיים אלה ילך לאיבוד בסוף השנה, כאשר החיילת-המורה תסיים את שירותה הסדיר, ותשתחרר מצה"ל.